

BUITEN

de

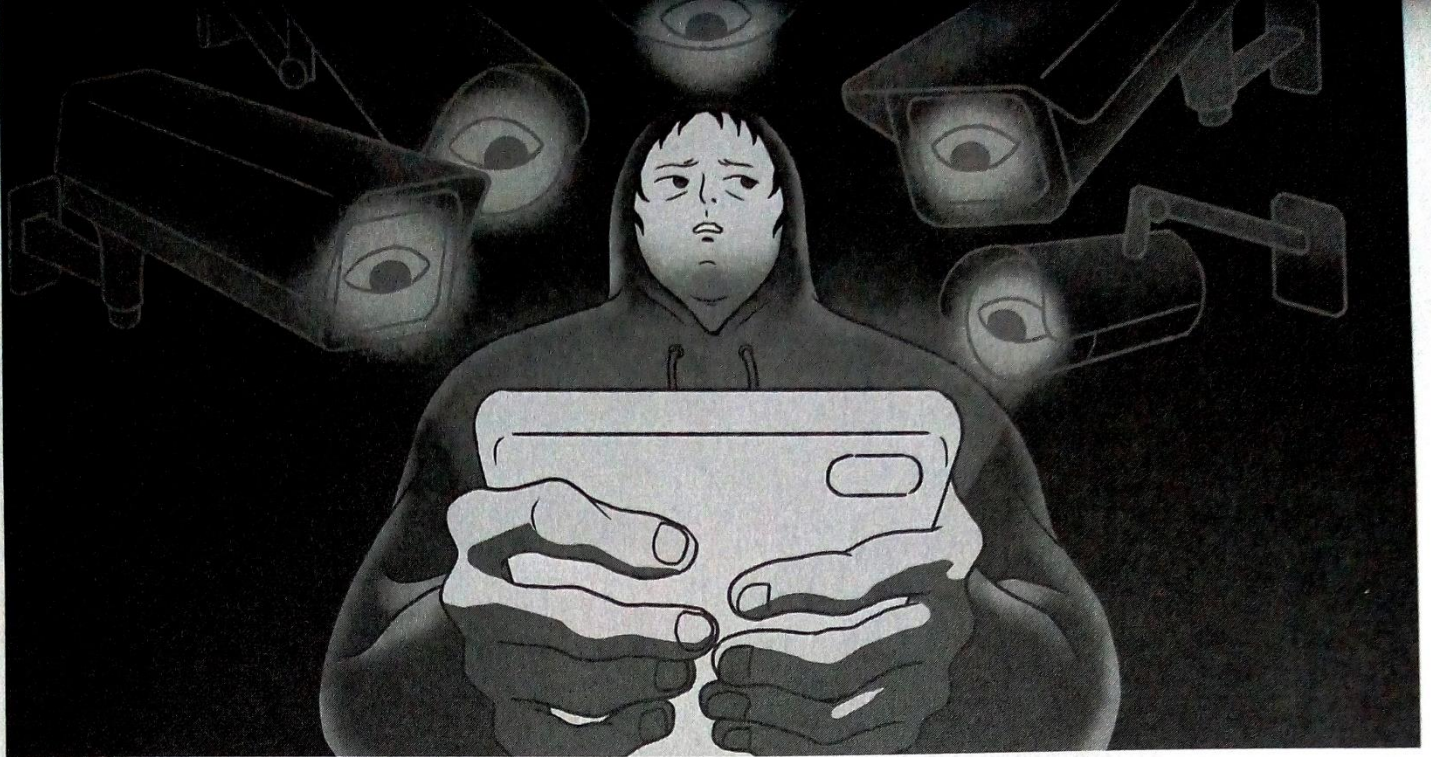
Orde

anarchistisch
kwartaalblad

IN SAMENWERKING MET

2.Dh5

thema: **Defeating Dystopia?**

Verwardspraak? Meld het!

De stille dystopie die aan onze voordeur staat:
de normaliteitsdictatuur

Dit artikel is opgedragen aan Vladimir Boekovski, overleden 27 oktober 2019.

De vijfde april, 2025. Mijn medestudente heeft een dwangmatige neiging gekregen om haar hand om mijn arm te klemmen. Er is iets veranderd in haar stem. 'We gaan naar professor Heiman' – besluit ze. Waarom? – vraag ik zwijgend. De tweeëntwintigjarige vrouw kijkt mij met haar grote bezorgde blauwe ogen recht aan. Dat soort blikken ken ik. Het is weer zover! Ik word aangezien voor tijdbom. En ik was al bekend met de onomkeerbare kettingreactie die dan op me afstormt. Uniformen. Alles *slow-motion*, en toch razendsnel. Met m'n rug tegen de muur. Ik ben neergestort, kijk omhoog, de ogen doen pijn van het staren in tl-lampen en de feloranje filter van mijn gedrogeerde blik. Nerveuze gestalten omringen me, pakken me beet bij de enkels en bovenarmen. Ik word opgetild en teruggeworpen in het hier en nu. Klaslokaal. Reguliere kamertemperatuur. De geur van schoolbord, koffie en openge-slagen derdehands studieboeken. De zogenaamde ontmaskering als tijdbom maakt dat ik zo snel mogelijk hier weg wil. Laat het college over de Eurozone maar zitten. Maar wanneer ik het voor-nemen om naar huis te gaan uitspreek, verliest de stem van mijn medestudente alle restkalmte. Ze staat nu, net niet knielend, te

smeken dat ik met haar mee moet gaan. Ik bied mijn excuses aan voor mijn afwijzing van dat voorstel, en maak grote passen om te maken dat ik wegkom. Hoge kreten en snelle passen volgen vlak achter mij. De verlamming krabbelt als razendsnelle mieren steeds hoger vanuit mijn enkels naar de bovenbenen. Ik schud het weg en ren door. Nog nooit in mijn leven heb ik me zo snel over traptreden bewogen.

Men luistert niet naar je,
maar vinkt af

Zoals alle mensen doen bij het zien van een tikkende tijdbom, begint mijn medestudente een race tegen de klok. Terwijl ze niet in staat is om me rennend

bij te houden, schreeuwt ze naar anderen om haar hierbij te hulp te schieten. Gemobiliseerd door de geschreeuwde duidingen van mijn medestudente, krijg ik ineens een groeiend aantal vastbera-den achtervolgers achter me aan. Deze ranke meid lijkt welhaast een videogamepersonage die de omstanders met een magische kracht mee kan mobiliseren in haar missie. De magische spreuk is hier de duiding: *Verwardspraak*.

Ik zet een eindsprint in en met een klein zijwaarts sprongetje schuif ik netjes tussen twee sluitende deuren direct een tramwagon in. Nu ben ik weer terug naar de wereld zoals die was voordat ik de col-legezaal had betreden. In de collectieve verbeelding van de tram-

reiziger ben ik geen tijdbom, maar een goedaardige medemens. Ik ben alle daags onder de alledaagsen, tenzij ik hier *Verwardspraak* ga bezigen: eerder noemde men dit 'verward gedrag'. Nu ik in *Nor-maalspraak* zit, weerkaatsen de woorden waarmee mijn achtervolgers dat stilzwijgende vertrouwen onder de medereizigers in mij in één klap kunnen uitschakelen, terug naar de zender.

Nu ik was ontkomen, moest ik erop voorbereid zijn dat mijn vastberaden achtervolgers steeds rigoureuze middelen zouden innu de politie is of het zogenaamde 'meldpunt verwarde personen', ruimten waar ik nooit meer wilde zijn: de isoleercel of de kliniek. Het is in feite een escalerende cirkel. Hoe meer ik wil ontkomen, hoe sterker de destructieve projecties op mij. Want wie rent er nou thuisadres zouden aanbellen en bij de universiteit zouden langsgaan. Eigenlijk kon ik praktisch nergens heen waar ik wilde zijn. Ik was nu voortvluchtige.¹

In de tram dwalen mijn gedachten af naar de waarschijnlijke aanleiding voor dit alles. Gisteravond stortte ik even in tijdens een chatgesprek met een goede kameraad. Ik had gezegd dat ik depressief was, het leven niet meer zag zitten. Boos was op de maatschappij. Ik moet mijn tijdelijke studentenkamer uit. Mijn gedwongen nomadenbestaan breekt me. Later die avond had ik – onnadenkend – de woorden 'zelfmoord', 'bom' en 'massa-extinctie' gebruikt toen we het hadden over de huidige nucleaire dreiging. Nu vervloekte ik mezelf. Waarom was ik niet voorzichtiger geweest? Het is algemeen bekend dat onderwijsinstellingen het internetgedrag van hun studenten en medewerkers monitoren. Schoolbloedbaden en -suïcides brachten rechtszaken. Rechtszaken verhitten het 'verantwoordelijkheidsgevoel', of beter: het aansprakelijkheidsgevoel. En de vliegen van de risicocommercie pikken de zoete geur van de aansprakelijkheidsgedrevene binnen no-time op. Gladgekamde types in zakenpakken lopen de deur plat bij de decaan om haar veiligheidsbewustzijn aan te wakkeren. Met een spierwitte glimlach vertellen ze haar dat hun app op andere scholen al 'tienduizenden levens' heeft gered. Het begon met het *text-minen* van onze schoolemail. Gebruik je termen als 'zelfmoord', 'vermoorden', 'neersteken', 'massamoord' of 'depressief', dan meldt het systeem jou aan een schoolmedewerker die over verdere stappen beslist. Later werden ook degenen gemeld die digitaal lopen te stamelen, die onsamenvattend antwoorden in de chat. De applicatie scant niet alleen onze teksten, maar typsnelheid, omvangrijkheid van de chat-antwoorden, en ons nachtelijk gebruik van communicatiemiddelen. Een *Guardian*-artikel uit 2019 meldde dat Angelsaksische scholen de technologie al sinds 2015 grootschalig toepassen.² Rond 2016 begon er veel wetenschappelijke lectuur te verschijnen over het opsporen van de *digitale voortekenen* van zaken zoals psychose, manie of suïcidaliteit. Tegenwoordig is dit soort surveillance ook in Nederland uitgebreid naar al onze digitale communicatie, van privé-email tot de standaard chatapplicaties. Zo is de school niet aansprakelijk als er 'iets gebeurt'. Maar in 2023 bleek het volgende. De herkenning van 'samenhangend taalgebruik' is zodanig op een westerse, witte meerderheid gebaseerd, dat het algoritme maar op een gegeven moment besloot om alle studenten met verschillende Aziatische en Afrikaanse achtergronden te *shortlisten*.

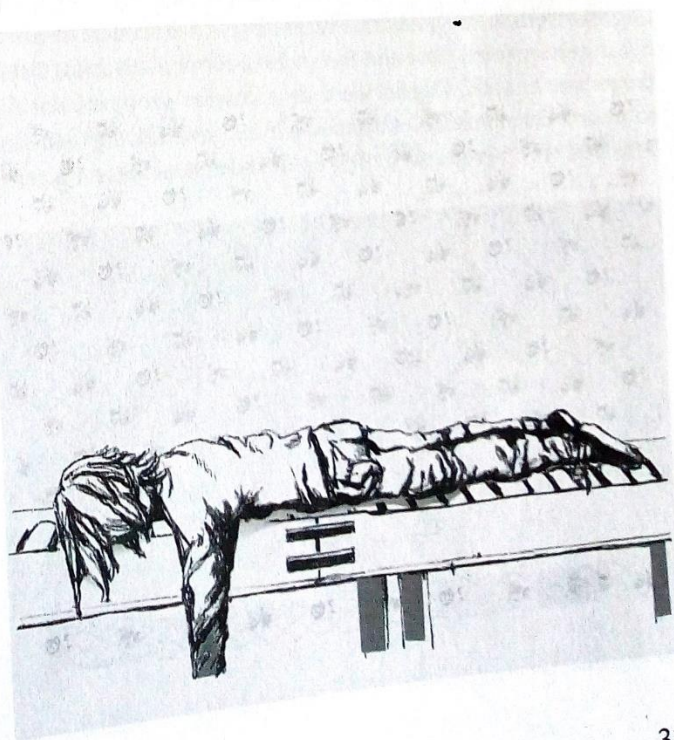
Vorige week geschiedde in Amsterdam precies hetzelfde als eerder in de Verenigde Staten, zoals bericht in het eerdergenoemde *Guardian*-artikel. Een student kreeg opeens politie op huisbezoek

toen hij aan het chatten was met een vriend over diens suïcidale gedachten. Gedáchten. Hebben niet juist de meest wanhopige zielen een vertrouwde plek nodig om erover te kunnen praten? Deze arme deugniet werd afgevoerd met een ggz-busje, waar kalmerende medicatie hem wachtte. In een isoleercel die sinds 2017 geen isoleercel meer heet omdat de opsluiting tegenwoordig geschiedt in een warm *Ikea*-decor. De knul heeft drie weken vastgezet.

Het is ironisch. Technologie is beter dan ooit in staat om te zien wat er door ons hoofd heen gaat, maar toch lijken er meer geweldsdelicten en suïcides plaats te vinden dan ooit. Iedereen is bang, wantrouwig en eenzaam. Profilering lost die angst niet op, maar sluit ons op in de eenzame plicht ons stressvrij te gedragen. De helpende hand wordt een afstandelijke kalmeringsprik, neerbui-gend en risico-geobsedeerd. Men luistert niet naar je, maar vinkt af.

De tramrit verloopt soepel. Ik omarm de schijn van onschuld, die ik consumeer in de schaduw waar ik schuil voor de alarmistische schijnwerper. Ik open een achtergelaten krant: 'Politie jaagt opnieuw met drones op daklozen in de duinen'. Ik herinner me een vergelijkbaar krantenbericht uit 2018. Daklozen die worden 'opgespoord' worden naar de 'juiste zorg' gestuurd. Ik leg de krant weg. Centraal station. Een nieuw reclamebord wint enkele secondenlang mijn aandachtige blik. Er staat: 'Heb oog voor elkaar. Help *Verwardspraak* opsporen en voorkómen. Bel het *Meldpunt Verwardspraak*.' Vanaf 2017 is er steeds vaker geroepen om deze meldpunten en werd de burger klaargestoomd om te melden.

Ik huiver. Ik word op dit station overal omgeven door de Bezorgde Burger. Deze is door dit soort campagne-uitingen altijd paraat en bereid te melden als deze afwijkend gedrag signaleert. Ik prijs mezelf gelukkig voor mijn huidige capaciteit in te schatten hoe normaal ik overkom. Naast 'risicobewuste' burgers, wemelt het hier van de scanauto's met camera. Krijg ik een paniekaanval of psychose, dan moet ik maken dat ik hier weggom: uit het zicht van burger en camera. Organische en mechanische ogen spannen op een onheilspellende manier samen in deze samenleving: de burgermeldingen genereren een discriminerende selectie aan meldingen die on-neutraal 'incidenten' worden genoemd. De technologie leert vervolgens risico te identificeren op basis van onze vooroor-

delen. Zogenaamd objectiever, voelt het respectabele deel van de bevolking zich bevestigd in zijn vooroordeel. De organische staar brandt nóg meer in de nekken van de onrespectabelen, van óns. De technologie neemt dit mee. Enzovoorts.

De camera's van de scanauto doorlichten razendsnel alle gezichten en weten deze te koppelen aan allerlei gegevens. Terwijl deze technologie oorspronkelijk is bedacht om foutparkeerders effectiever op te sporen, is het aantal doeleinden de laatste jaren immens uitgebreid. In 2019 werd daar al voor gepleit, onder andere door een bevoegen vertegenwoordiger van de *Stichting Dutch Institute for Technology, Safety and Security* in het programma Nieuwsuur.

Wie meerdere meldingen over zich als 'verward persoon' heeft staan, wordt extra in de gaten gehouden, evenals mensen met een combinatie van enkele van de volgende registraties: een onbekende woon- of verblijfplaats, woonadres in een postcodegebied met veel huishoudens met 'niet-westerse achtergrond', verleden gedwongen psychiatrische opnames, justitiële aantekeningen, registratie als uitkeringsfraudeur, risicoburger-notatie in het pre-2021 SyRI. Het lijkt op de risico-indicatoren die ik tijdens een excursie in 2018 al hoorde langskomen bij een regionaal Veiligheidshuis. Men vertelde me daar dat van elke aangehouden verdachte zo'n snel scan wordt gemaakt, puttend uit vele verschillende officiële registers. Er wordt dan een totaal-risicoscore berekend, waarbij ook indicators van schuldproblematiek bijdragen aan een hogere score. Ik kan me niet herinneren of 'postcodegebieden met veel huishoudens met niet-westerse achtergrond' daarbij zat, maar het was wél al in 2015 een indicator in Rotterdam voor het definiëren van een wijk als minder 'leefbaar'. En dat terwijl er meer inbraken leken te zijn in de wittere wijken.

De camera's letten ook extra op de zogenaamde 'CTER'-gevallen ('Contra Terrorisme, Extremisme en Radicalisering'), een code die in 2017 op anarchistische antirepressie-activisten werd toegepast. Ik heb gehoord dat ze deze code sinds 2023 geven aan *Extinction*-rebellens. Links-activisten waarvan bij de Nationale Politie bekend is dat ze 'psychische problematiek' hebben of huisvestingsproblemen, krijgen sinds recent deze CTER-code. Die praktijk is geïnspireerd door een Bureau Beke-rapport uit 2018, *Links-extremisme in beeld*. Daarin werd de aanname geopperd dat dit soort activisten sneller 'extremistisch' en 'gewelddadig' worden. Tenslotte wordt er gescand of jij op de radar staat als een 'gezocht

verward persoon': een gebruik van de scanauto dat al in 2019 bepleit is. De getraceerde 'gezochte verward persoon' krijgt gelijk 'verwardenvervoer' achter zich aan, hetgeen 'onopvallend' moet geschieden. Dat werd in 2017 al besloten. De vroegere politiewagen en de felgekleurde 'psycholance' joegen de gedoemde doelwitten te veel op de vlucht.

Vijf jaar geleden is de *Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg* ingevoerd. Sindsdien kan de politie makkelijker mensen met 'verward gedrag' van de straat pikken en tegen hun wil in laten vervoeren naar een 'geschikte plek voor observatie'. Op deze vaag omschreven locatie krijgen deze gegijzelden de 'nodige zorg' van de agenten, wat onder andere kan inhouden: doorzoeken van woning, kleding of lichaam en het verbieden van communicatiemiddelengebruik. Deze wettelijk bekrachtigde 'zorgopsluiting' mag maximaal acht-tien uur duren: daarna moet een psychiater deze gegijzelden beoordeeld hebben en beslissen of er langere tijd nog gedwongen 'zorg' nodig is. In 2020 had nog niemand in activistenkringen enig benul van deze wet. Inmiddels wordt dit onbekende machtsmiddel steeds meer ontdekt als intimidatie- en sabotagemiddel tegen activisten. In het Groot-Brittannië van 2018 werd een vergelijkbaar 'zorg'-detentiemiddel al eens ingezet tegenover een anti-schaliegasactiviste (#freesadie). Dat de psychiatrie en rechter niet meegaan in deze groeiende politieke heksenjacht op straat naar alles dat afwijkt of rebels is, maakt de hetzecampagne van de

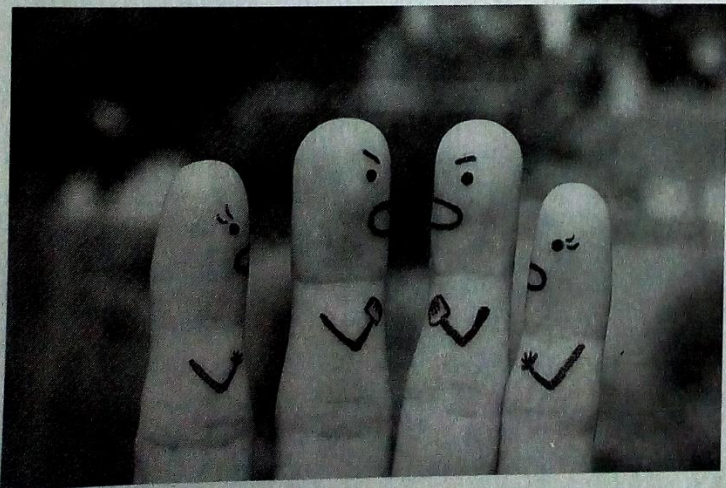
politie alleen maar luider. De media blijken een gewillige toehoorder en megafoon voor ze: 'Tikkende tijdbommen moeten van de straat', 'Politie kan het niet alleen!', 'Burger onnodig in gevaar en ggz ziet geen urgentie!'.

De ongelukkigen die herhaaldelijk doelwit worden van deze pesterij, bouwen een leuke collectie op van politieregistraties als 'verward persoon'. Dat heeft allerlei vervelende gevolgen voor latere kansen op een woning of een baan. Met een recente registratie als 'verward persoon' mag je niet in bepaalde postcodegebieden een huis huren. In Rotterdam gebeurde selectieve weigering van kandidaat-huurders op basis van een politiescreening al langere tijd. Maar sinds de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek is aangepast in 2018, kan dit ook elders. Het is een van de redenen waarom ik zo moeilijk een studentenkamer vind.

Ik wil een taxi. Ik ga weg van hier, uit de Randstad (tegenwoordig *Ayn Randstad*), en onderduiken bij een Duitse kameraad. Maar er is geen ontsnappen meer aan. Portofoonrelaas in mijn nek kondigt rampspoed aan. Zuurstof vlucht geschrokken weg uit mijn longen na een krachtige stoot op mijn rug. De stoep komt dichterbij. Ik word bij mijn pols gegrepen, mijn arm naar achteren gestrekt. Iets dat ademt hurkt boven mij neer. Midden in een vergeten steeg lig ik plat op mijn buik. Aan mijn rechterkant staat een man van in de vijftig. Zijn lijf is stevig en is gehuld in de mij welbekende blauwe variant van het ambulance-uniform.

'E33 is gevonden. Code Oranje blijft actueel. De-escalatie aan de gang en preparatie voor vervoer.' Hij perst een hard snoepje tussen zijn tanden tot glucosemoes. Een stem aan mijn linkerkant vraagt om zijn aandacht. 'Hij deed heel normaal'. Het is een jonge lage stem, zacht als dons, verontwaardigd. 'Moest dit echt zó?'

Zuurstof vlucht geschrokken weg uit mijn longen

creativiteit. Moest ik elke dag gedwongen zware pillen slikken. Kon niet meer goed denken en werken. Was te moe om te voetballen in de weekenden. Maar als ik met de pillen stopte om het allemaal terug te krijgen, dan stonden jullie voor mijn voordeur. Of de politie.'

Bulldog produceert een rauwe, verzuurde lach.

'Op een gegeven moment heb ik de keuze gemaakt. Je kunt steeds degene blijven van wie steeds alles wordt afgenomen.' Ik voel even een mollige hand op mijn dij slaan. 'Of je kunt je aansluiten bij de sterkere kant: de kant die het afne-

men doet.'

'Huh? Is dat echt hoe je ernaar kijkt? Ik doe dit werk vooral omdat ik mensen wil helpen.' – de lage stem van een jonge collega.

'In deze maatschappij is het *survival of the fittest*. Wie niet eet, wordt opgegeten. Wij helpen de onaangepasten een handje. We begeleiden degenen die *unfit* zijn naar hun eigen vernieling.' Weer lijkt hij een hard snoepje te pletten tussen zijn tanden. 'De geschiedenis is keihard, kind. Sommigen zijn jager en sommigen zijn prooi. Maar we hebben daar wel de beschaving en vooruitgang aan te danken.'

Dit voorgaande is geen scène uit een dystopische cyberpunk-anime. Het bevat fragmenten uit mijn recent uitgebrachte non-fictie boek: *In verwarde staat*. Daar onderzoek ik de ontwikkelingen richting een steeds repressievere (neoliberale) controlestaat in Nederland. Ik onderzocht een casus die vaak onbelicht blijft, maar die cruciaal blijkt: de 'verwarde-personenaanpak'. Waargebeurde situaties uit het boek heb ik voor dit artikel getransporteerd naar 2025. De personages in dit artikel zijn fictief, maar sterk gebaseerd op mijn eigen ervaring. Alle beleidspraktijken, wetten en krantenberichten van vóór 2021 zijn realiteit. Slechts af en toe heb ik zaken toegevoegd die toekomstspeculaties zijn. Deze speculaties staan bovendien niet ver af van het heden; er zijn al partijen die ervoor lobbyen of er zijn zelfs al experimenten mee. Wat ik in dit artikel schrijf, gebeurt voor een groot deel simpelweg al. Het artikel is dan ook bedoeld als een zekere waarschuwing, een noodkreet wellicht, en een oproep voor actie.

door Karlijn Roex

Noten

- 1 Situatie beschreven in K. Roex, *In verwarde staat. Kritiek op een politiek van normaliteit* (Uitgeverij Lontano, Amsterdam 2019), 74-77.
- 2 L. Beckett, 'Under digital surveillance: how American schools spy on millions of kids', *The Guardian*, 2019. Gedownload op 23 oktober van theguardian.com.
- 3 Sederen is een onderdeel van het officiële, landelijke ontwerp vervoer van verwarde personen' uit 2017. Zie: SIRM, *Voorlopig model vervoer. Advies SIRM over passend vervoer voor personen met verward gedrag* (SIRM, Utrecht 2017).
- 4 Dit is wat een personage uit de animereeks *Psycho-Pass* (kijk-tip) zegt in een vergelijkbare positie. Het belichaamt voor mij treffend de houding van een aantal ervaringsdeskundige werkers in de echte wereld van 2019.

'Gedwongen opname in 2021. En de afgelopen vijf jaar zéven registraties vanwege *Verwardspraak*, E33. En dat is nog niet eens álles uit zijn problematische voorgeschiedenis.' Zijn stem klinkt hard als schuurpapier. 'Kijk voortaan liever van tevoren meel!' Recht boven mijn hoofd wordt een tablet uitgewisseld door de twee collega's. Mijn officiële data-dubbelganger zweeft één meter boven me, maar ik kan me niet verroeren. Ik lig op de grond, monddood. Mijn data-dubbelganger is aan het woord voor me. Gedurende zijn stilte kan ik de oordelen van de jonge lezer bijna voelen in mijn nek. 'Moeten we hem sederen denk je?'

Sederen. In 2017 had ik gelezen in een op het internet diep weggestopte kamerbriefbijlage wat dát inhield.³ De maatregel 'sederen' kon alleen 'in verband met verzet' worden toegepast. Had ik me verzet? De stevige vijftiger kijkt me fronsend aan vanaf zijn opgeheven hoofd. Als hij een baas is die op zijn hond is gaan lijken, dan heeft hij een bulldog. Zijn oogleden hangen zwaar over zijn lichtgrijze ogen. De mondhoeven staan bestraffend neerwaarts. En dan opent hij ze om weer te gaan blaffen.

'Sedatieniveau twee! En vastmaken. Goed vastmaken.'

Angst maakt dat ik wil braken. Ik probeer daarentegen te denken aan een andere plek... De geur van zongedroogde takken en vers besproeid gras, het geluid van cicaden. Waar ik mijn roeping vond.

'Serieus? Is dat niet heftig voor hem?'

'Het is voor de veiligheid. Er is alleen maar een *licht bewustzijns-verlies*.'

Het lukt me niet meer om mijn ogen te openen: de oogleden zijn te zwaar geworden of ze reageren doodleuk niet meer op mijn commando. Ik lig ditmaal op mijn rug, op een stoffen oppervlak dat me eigenlijk dwingt te zitten. Tapijt onder mijn ontblote voeten. Het gewicht van mijn hoofd rust op één wang. En ik... zak weg.

Te water. Een iets hogere golf spoelt me weer terug aan land. Een merkwaardig eiland, bestraald met sedatiemiddelen. Menselijke stemmen klinken hier kennelijk door een zeker filter, zoals de tv van de burens.

'Opname in, opname uit...' De stem van Bulldog is heel anders wanneer hij niet iemand autoritair toeblaft. Vloeiender en dieper. 'Elke keer werd ik de ggz ingezogen. Steeds weer namen ze alles van me af en kon ik weer opnieuw beginnen. Uiteindelijk lieten ze me thuis mijn ding doen, maar pakten ze mijn levensenergie en

